

Ο διάλογος μπόσικος, κοινό, χωρίς καμιά έξαρση, σέρνεται σ' όλο το έργο δούλος μιας ψυχρότητας τρομερής. Καμιά λυγία, καμιά θέρμη, κανένα χνάρι άψηλής συγκίνησης. Δημοσιογραφική αντίληψη τής ζωής, κακοπαρμένη φόρμα τής κουβέντας. Ο τρόπος που θέλει να οικονομήσει ο συγγραφέας την ύποθεση του δράματος, πρωτόγονος σαν άπελέκτο ξύλο, και η κεντρική ιδέα που πασιάζει να φουθήσει απ' την άρχή ως το τέλος, αλύγιστη σε βάρβαρη κολώνα.

Και μονάχα το διάβασμα τής παραπάνου ξερής ύποθεσης του έργου, θα δώση μια ιδέα του τεχνητού ζετυλιμού του, τής χωρίς καμιά σημασία κάθαρσης, του χωρίς δικαιολογία δεσίματος τής μιας σκηνής με την άλλη. Ο συγγραφέας θέλησε να μετασφύρη δράμα διδαχτικό, και την ώρα που έγραφε κοίταζε τ' αποτελέσματα και πάσκιζε να τ' άδωση σύμφωνα με τους κανόνες. Οι κανόνες τής δραματικής τέχνης κανένας δεν άρνιέται πως υπάρχουν, μα έχουνε την ίδια σημασία σαν τους περιφημούς κανόνες τής γραμματικής. Υπάρχουνε κανόνες νεκρής γραμματικής, όπως υπάρχουνε και ζωντανής γραμματικής. Με τους νεκρούς θα μιλήτης κανονικά μα φόρμα, ενώ με τους ζωντανούς την ίδια ώρα που κανονικά θα μιλάς; θα σπαρταράς όλο και από ζωή. Βέβαια όλη η ζωή, ή πλάση όλη ένας κανόνας είναι, και όποιος έτσι δεν το νοιώθει, ίδια την Υπαρξη άρνιέται. Και το δράμα που σαν κομμάτι ζωής ξεχωρίζει, κανονικά πρέπει να είναι στεριωμένο.

Μα στη «Λίνα Δράκα» ο συγγραφέας θέλοντας ν' άραξη στους κανόνες, ξέφυγε απ' αυτούς, από έλλειψη τέχνης και γνώσης, και μπήκε μέσα σε δραματικά καλούπια. Είχεσε πως μέσα στον κανόνα γυρίζεις λύτερος καθώς γυρίζεις; μέσα στην πλάση, όμως μέσα στο καλούπι είναι ο χειρότερος σκλάβος, έτοιμος για να πεθάνει από άσφυξία.

Έπρεπε να θριασέψη η άρετή (καλούπι) και για αυτό η Λίνα σκοτώνει το Γάμπρο. Έπρεπε να τιμωρηθή η κακία (καλούπι) και για αυτό ο Φραντζέσλος χωρίς ψυχολογημένη κίση, άδικολόγητα, άτρονα, άτεχνα, σκοτώνει τον τοιογύφο έβρατο. Δέ λέμε πως ο θρίασος τής άρετής και τής κακίας το χτύπημα φανερώνονται πάντα σαν έτοιμα θεατρικά καλούπια. Όχι, σ' άλλη περίπτωση μπορεί να στέκονται και άλλως. Όμως ιδώ ο λόγος για το

έργο του κ. Τ. Άμπελα, που το κινεί το ψεύτικο και το τεχνητό.

*

Να μπορούμε στα κατέκαττα τω σκηνώνε έδικος ο κόπος. Θα τραβούσαμε τα έλαττώματα ένα ένα με το τσιμπίδι, και θα γυρίζαμε γενικά πάλι στις παρατήρησεις που άραδιάσαμε. Όσο για τή γλωσσική μορφή τής «Λίνας Δράκα» μπορούμε να πούμε πως το συγγραφέα τονή πήρε το ρέμα τής δημοτικής μας. Δέ θυμούμαστε άλλο έργο του Άμπελα γραμμένο σε τόσο άπλη γλώσσα. Μα με τοτο δέ βγαίνει τίποτα. Το σημειώνουμε μονάχα σε σημάδι τής έποχής μας. Ήθε ο μέρα που πολλοί γράφουνε στη δημοτική, χωρίς και πολλοί ν' αξίζουε. Μα μ' όλο το γλωσσικό φρεσκάρισμα και ξελαιούργωμα, ή τεχντροπία του Άμπελα δεν άλλαξε και το έργο του νομίζει κανείς πως γράφτηκε με τις ιδέες που βασιλευαν έδω και τριάντα χρόνια, σαν πρωτοφάνηκε στα γράμματα ο συγγραφέας. Πέρσανε τόσα και τόσα από τότες, άλλαξαν γνώμες και τέχνης, φωτίστηκε η ζωή, το θέατρο γενικά προχώρησε, μα οι βραχνάδες των «Ελληνικών γραμμάτων» δεν παύουν να ύμολογούνται από τις στήλες του καμρωμένου μας Τύπου και να δαρνοστεφώνονται.

Όμως κάτου από το θύροβο και τή θκυπή δόξα, περνά μια συντηρητικότητα, μια τευπελιά, μια στώχεια, μια άγραμματοσύνη, μια άγαθήτητα μυαλού από έπίσημη κοινωνία, δημοσιογραφία, και κοινή γνώμη που είναι άδύνατο να μη φέρη την αντίδραση.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΕΠΙΝΗΜΑΤΑ

Τα άχραντα περνούν μυστήρια
ξέσκεπος τα κρατεί με φόβο ο λειτουργός
και λείει σκυφτός κάποιες εδίες
θανάτου λόγια και ζωής
ψυχών άφίνουον γονατισματα
δπου περνούν πίσω και μπρός
ξυπνά ο σταυρός δπου περνά
ο σταυρωμένος λυτρωτής.

Άθέλητα σκόβω βουβός
σαν από κάποια δύναμη βαλμένος

και προσκυνώ το θάνατο
και τή ζωή μαζί.
Ξυπνά μου εντός ένας σταυρός
κ' ένας ναός έρημωμένος,
κ' ύστερα σβύνει άμύλητα
να πέθανεν ή ζει;

Ήράκλειο.

M. ΘΕΡΣΙΤΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΓΡΑΦΕΣ ΤΟΥ ΒΗΛΑΡΑ

Προς τον κυρ Γιαννάκη Μελά από Λάρσα τις
13 Μαριού 1825 εις Γιάννινα.

Φίλε,

Δέ σου γένομαι βρετό; από θέλησή μου, μόνα άποτι το χάλιψες μοναχός σου, άφόντις και μ' έκαμες φίλο. Έγώ δεν μπορώ να μη γράψω των φίλων μου κι' άς μη μου γράφουν. Η άφεντιά σου άστόσο περιπλεμμένος σε λογικότες φροντίδες, βολετό να με θυμάσαι σε στιγμές, δπου δεν άδικείς να μου γράψης κι' όλα. Μον' έγώ, δπου δεν περάχω δουλειές, βρίσκομαι και σε καλύτερη περίπτωση να σου γράφω από κάποτε, για να σε βεδικώω πως ή φίλικ, δπου ένοιωσα άπρηχής για το υποκείμενό σου, είναι πάντα ή ίδια.

Άμ πως επαντύχαινε, στο θεό σου, Μελά, πως δεν ξέρω σωρούς χριτολογήματα! κ' έγώ, άντα θέλω, καθώς και ή άφεντιά σου, δποτε γράφεις; Όστόσο μη στοχαττής πως δεν είναι άληθινή ή άρχή τής γράφης μου; δέ γίνεται άληθινώτερη, φίλε, χώρα, πως ήμπεράγα να σου ξηγηθώ με διό λόγια κατά τή συνήθειά μου, δίχως τότες γύρες. Να σου πώ, φίλε, έχω περάχονο δπου δέ μου γράφεις. Άχ τούτη μου ή γλώσσα! δα να μη μπορεί ποτέ να κρένη και ψέμα; δπου δέ ζημιώνουον κανέναν! Έγώ το είχα δρωλο το γιατρικό της; γιατί ήμπόρηγα να τής δώσω ένα καλό μάθημα με τα δόντια, δποτε τής έρχονταν ή όρεξη να πετιέται τόσο έλέφτερα; μόνη χρεάζονταν να μπορώ να πεισμώνω την ώρα, δπου άρτή μου κάνει τα παιγνιδάκια της; και το κακό είναι, δπου το θυμό τον άλησημόνησα με την όλότη!

Άχρεικ περίπτωση τής ηλικίας δπου είναι, φίλε,

1) Δέ βγάνω καλά αν λείει στο χειρόγραφο χαιρετολογήματα.

τή λεπτομέρεια, έκλαψε. Κι άνάμεσα από τα δάκρυα είδε όλη τή ντροπή της και άπρηγηόρητη χάλθηκε μέσα στη συμφορά. Άγάλια-άγάλια έπεσε σε μια νάρκη δ; το πρωί που σημανε ο δρθρος.

Ο παπας είχε διαβάσει τον έξάψαλμα κ' έτοιμαζότανε για την εκκλησιάζ, όταν χτύπησε ή πόρτα κάτω.

— Ρίνα! Ά! γκεμίσου, πνε ιδές ποιός χτυπάει στην πόρτα!

Εκφνίστηκε και παραζαλισμένη με φουσκωμένα τα μάτια κατέθηκε τή σκάλα.

Ένας από το γειτονικό χωριό προκάλεσε την άγιωσύνη του, επειδής μάθανε πως έδω βρίσκεται ο μαστρο-Γληγόρης ο άγιογράφος, να του είπη να πάη στο χωριό να τους διαρωθή την εικόνα τής Παναγίας; γιατί αβριο έχουον πανηγύρι «κ' ήρθα, λέει, πουρνό, γιατί άποδοχδεις το μάθαμε, κ' έτρεξα να προφτάσω για να σκειστή ή άγια εικόνα.»

Ο Γληγόρης πήρε το δρόμο και τράβηξε για το χωριό, μπροστά ο χωρικτής και πίσω αυτός. Χίλιον λογιών όναιρα κ' έπιθυμίες του βραχνίζαν την ψυχή. Περπατούσε κ' ή νυχτερινή σκηνή έρχότανε σε κάθε βήμα και του μεθούσε τή σκέψη και

του πλημμύριζε το νού. Φανταζότανε μέσα στο σκοτάδι μυστικά το μκλακό προθένο δέρμα, τα σφιχτά σαρκώδη στήθια, το τρυφερό και άφρατο κορμί και το σπαρτάρισμα τής νιότης που θυμπόφεγγε μέσα του. Με το σκεκούλι στον ώμο γεμάτο χρώματα και πιστάκια και πινέλα και θλιμμένες Παναγιές και άρχαγγέλους φερωτούς ακολουθούσε το χωριάτη άμύλητος κ' ένα χαμόγελο άνθούσε στο μελαχροινό πρόσωπό του. Του φάνηκε πως τώρα πρώτη φορά άρχισε να μπαίνει στη ζωή και μια χαρά πλημμύριζε τα στήθια του πρωτοαίσθητη. Κι άρχιζε πάλι να βλέπη τή Ρίνα και σχεδίαζε κινούργιο διάδημα και πως θ' άποφάσιζε να τής το είπη το άλλο το βράδι κ' εύρισκε τα λόγια, μελέταε τα κινήματα και δοκίμαζε τις μκτιές μήπως και την τρομάξη. Κ' οι φυσικές του όρμές οι άποκοιμιτιμένες τον κυρίευαν μέχρι τρέλλης. Κάτι περιεργό όμως είχε γεννηθή μέσα του για αυτήν και του φαινόταν πως είχε λησμονήσει το πρόσωπό της και τα σουσουμία της και μοναχά σαν κάτι που δεν μπορούτε να ξεκαθαρίση του προχρυσιαζότανε στα μάτια του νού του. Και τή θυμότανε δπως την είχε κίσθανθή μέσα στην άγκαλιά του την τελευτία φορά και θα ήθελε πάντα σ'ό σκοτάδι να τή φαντάζεται και να τή

βλέπη. Βαθειά του οι μέρες της είχαν χαθή κ' είχαν σθηστή από τή μνήμη του και μονάχα ή βραδιά έκείνη ήταν ή ζωή της.

Σ' όλον το δρόμο πάντα τα ίδια έβλεπε και μελετούσε δπο που έφταναν στο χωριό.

Η Ρίνα έκείνη την ήμέρα σε να ζύπνησε σε άλλον κόσμο. Κάτι την έσογγε μέσα της και δεν μπορούσε να ξεδιαλύνη τί ήταν αυτό. Η μέρα έδιωξε το νυχτερινό της κλάμα κ' ένας πόθος φερούγισε δειλά στα στήθια της. Όλη την ήμέρα έκαμε τις δουλειές τρέχοντες έδω και τρέχοντες εκεί σαν μεθσημένη κόττα. Δεν ήκουε ούτε τις κτάρες τής κικαδίας ούτε τις σιωπηλές φοδές του παπα. Κι όταν πήγε να σκουπίση στην κάμαρα του μαστρο-Γληγόρη, ξεχάστηκε κυτάζοντας τα μισοζωγραφισμένα πρόσωπα με τις μακριές και ίσιες μύτες και τις χαμηλοβλεπούσες και μακροβλεφαρες μωρφές. Έγύρισε κ' είδε όλες τις εικόνας και άνοντες το σκυρό της μπροστά στο Χριστό άνκοπάστηκε την εικόνα. Εκνέλιανε το σταυρό της κ' είπε μέσα της: «Πολύ κάθισα έδω μέσα και κολάστηκα.» Και βγήκε για να μη ματικπατήση.

Το βράδι πλάγιασε κάπως ήσυχώτερη από την ήμέρα, άλλ' έμακ πήρε να κλείση το μάτι της, νό-